

เรียนรู้จากนิราศ

นำเสนอเมื่อ : 1 ส.ค. 2551

นิราศได้ให้ความรู้แก่เราหลายประการ มีทั้งความไพเราะ ในคำประพันธ์ในแง่มุมมองต่าง ๆ ความรู้สึกนึกคิดของผู้ประพันธ์ตามท้องเรื่อง วิถีชีวิตไทยในยุคนั้นๆ ความรู้ทางธรรมชาติวิทยา ความรู้ทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ รวมทั้งตำนานต่าง ๆ จึงนับได้ว่า บรรดานิราศเป็นแหล่งอุดมด้วยความรู้ ที่มีคุณค่ามากแห่งหนึ่ง มีค่าควรที่จะเข้าไปเรียนรู้ ด้วยความสุขและเพลิดเพลิน ได้ตลอดเวลา

ในอดีตมีกวีเอกของไทยหลายท่าน ได้แต่งนิราศไว้เป็นจำนวนมาก เป็นมรดกตกทอดมาถึงปัจจุบัน ส่วนใหญ่เราพอทราบว่า ท่านผู้ใดได้แต่งนิราศเรื่องใดไว้ แต่มีนิราศบางเรื่อง ก็ยังเป็นที่ยังงายอยู่ในหมู่นักศึกษาในดานนี้ว่า ท่านผู้ใดเป็นผู้แต่งแน่ เพราะมีข้อมูลบางประการ ที่สันนิษฐานว่า นิราศเรื่องนั้นๆ น่าจะเป็นท่านผู้ใดเป็นผู้แต่งมากกว่า เช่น นิราศพระแท่นดงรัง เป็นต้น

นิราศ เป็นบทกลอน ที่แต่งเวลาเดินทาง ไปสถานที่ไกล การเดินทางต้องใช้เวลา และส่วนมาก ก็จะเป็นการเดินทางทางเรือ ซึ่งเป็นการเดินทาง ที่สะดวกกว่าวิธีอื่น แต่ต้องใช้เวลา เพราะในสมัยนั้นต้องใช้แจว และพายในแม่น้ำลำคลอง และใช้ใบในท้องทะเล ผู้เดินทางมีเวลาว่างมาก ผู้มีสติปัญญาและขยัน ย่อมไม่ปล่อยให้เวลาว่างไป โดยเปล่าประโยชน์ จึงแสวงหาอะไรทำเพื่อแก้รำคาญผู้ที่สันตัดในทางวรรณคดี จึงได้ใช้เวลาว่างดังกล่าว แต่งบทกลอน พรรณาสิ่งที่ได้พบเห็นในระหว่างทาง ประกอบกับอารมณ์ ที่ต้องเดินทางจากบ้านที่อยู่ จากบุคคลที่รัก ก็ได้้นำความอาลัยอาวรณ์ มาบรรยายไว้ในนิราศด้วย จึงได้เกิดเนื้อหา ดังที่ปรากฏอยู่ในนิราศต่างๆ

การแต่งนิราศ ได้มีมา ตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา นิราศในครั้งนั้น มักแต่งเป็นโคลง เช่น โคลงหรือกวีชัย สันนิษฐานว่าแต่งเมื่อปี พ.ศ. 2181 โคลงพระศรีมหาสมุทร แต่งเมื่อปี พ.ศ. 2201 และโคลงกำสรวลศรีปราชญ์ แต่งระหว่างปี พ.ศ. 2246 - 2251 นิราศครั้งสมัยกรุงศรีอยุธยา ที่แต่งเป็นกลอนสุภาพ เท่าที่ปรากฏ มีอยู่เพียงเรื่องเดียวคือ นิราศเมืองเพชรบุรี แต่งรวมไว้ในพวกเพลงยาวสังวาส ไม่ได้แยกออกมาต่างหาก เหมือนสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ในระยะหลัง คือในรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ

นิราศที่แต่งในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ แต่งทั้งเป็นโคลง และกลอนสุภาพ กวีที่แต่งนิราศเป็นกลอนสุภาพ มากเรื่องกว่าผู้อื่นทั้งหมด คือสุนทรภู่ กลอนของสุนทรภู่ คนชอบอ่านกันมาก และได้ถือเอานิราศของสุนทรภู่ เป็นแบบอย่างแต่งนิราศกันต่อมา

นิราศแต่ละเรื่อง ที่จะนำเสนอต่อไปนี้ ได้เลือกเฉพาะส่วนที่ให้เรา ได้เรียนรู้ข้อมูลดังกล่าวข้างต้น โดยตัดส่วนที่แสดงความรัก และอาลัยอาวรณ์ออกไป แต่ได้พยายามคงเค้าโครงเดิมเอาไว้ คือมีทั้งที่มาท่ามกลางและที่ไปให้ครบถ้วน

ที่มา หอมรดกไทย